

Η ΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΡΕΠΕΙ νά σχημάτισιν ή τέχνη; "Αν η τέχνη είνε ανεξάρτητη από τὴν κοινωνίαν, τότε διατί νά σχημάτισιν; "Άλλ' είνε ανεξάρτητη η τέχνη από τὴν κοινωνίαν; Εθνικόσμεθα ποδοπολλῶν γνωμῶν. Οἱ συγχρόζομενοι διτι τὰ πάντα εἰς μαγικούς ταῖς τέχναις.

εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν παραγωγικῶν καταστάσεων, εὐρίσκουν διτι η τέχνη βγαίνει από ανθρώπους ὑφισταμένους κι' αὐτοὺς ὀμέσως η ἐμμέσως τὴν ἐπίδρασιν αὐτήν. Μία κοινωνία ἔχει ταῦτα τὰ κοινωνικά, πολιτειακά ἰδρύματα, ταύτην τὴν θρησκευτικὴν δοξασιαν, ταῦτα τὰ ἴδαινακά, ἄστοι καὶ τὰ τὴν τὴν σκέψιν καὶ τέχνην, διότι αὐτὴ εἰς ἡ παραγωγὴ καὶ ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς, τοιαῦται αἱ οἰκονομικαὶ καταστάσεις τη. "Ἄστοι εὑρίσκουν διτι η τέχνην εἶχεν, ἔχει καὶ θὰ ἔχῃ τάσιν. "Άλλ' είτε κι' ἄλλοι οἱ ἀντιτείνοντες διτι παραγωγὴ καὶ οἰκονομικαὶ ἀφοροῦσι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὴν τέχνην η τέχνη εἰνὲ τι ἀγεέλεγκτο, μὴ ἔχον νά δώσῃ κανένα λόγον εἰς τὸ περιβάλλον της, ἐπομένως δὲν πρέπει νά ἔχῃ καμμίαν τάσιν καὶ τέχνη μή τάσιν δὲν είνε διόλου τέχνη. Προέρχεται η τέχνη από τὰ σύγερα; Άν τι βγαίνει από κανέν περιβάλλον; Τοῦτο οὐδέλλος ἐπιδρᾶ πρὸς αὐτήν; "Οχι, ἀπαντοῦν. Εἰς τὰς μεγάλας κοινωνίας, διότι η πάλη τῶν τάξεων ἔχει δημοσιογρήτην ἐντελῶς ἀντιθέτους πρακτικούς σκοπούς κι' ἐντελῶς ἐναγκαία ἴδαινακά, ἔχομεν πλέον καὶ ἐντελῶς ἀντιθέτους αἰσθητικάς.

"Άλλ' η ἴδεα, διτι η τέχνη δὲν ἔχει καὶ δὲν πρέπει νά ἔχῃ ταῖς εἰνὲ ἀκόμη φιλοσόφην δημόνον εἰς τὰς ἄλλας τάξεις ποδοπολλῶν καὶ κυριαρχοῦν, ἄλλο καὶ εἰς αὐτήν τὴν τετάρτην τάξιν, ποδοπολλῶν καὶ τάξην καὶ νά κυριαρχήσῃ μή ἀντιτείνεται ἴδαινακά πρὸς τὰ τῆς χθὲς καὶ σήμερον. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν σοιαλιστῶν τεχνιτῶν δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμα διοφωτίζει εἰς τὸ ζήτημα τῆς τέχνης. Εὑρίσκουνται εἰς καθώδη σύγχρονοι μή τὰ ἀξιώματα των η τέχνη διὰ τὴν τέχνην, «ἀιόθεντη τέχνη», «ἀντικειμενική τέχνη», «τέχνη χωρὶς ἐπιβλαβῆ συστατικά». Τελευταίως οἱ Αἴγις Σπλέμπερ, ποδοπολεμέθη ποδοτυρος κατὰ τῆς ἐκβιωμηχανεύσεως τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ θεάτρου σήμερον, προστεπάθησε νά διαφωτίσῃ ἀφετὲ αὐτὸν τὸ ζήτημα «τέχνη καὶ τάξις» καὶ θὰ μιλήσωμεν ἀδω τὰ λόγια του, λόγια πολὺ ἐνδιαφέροντα εἰς ἓνα ζήτημα τόσον σπουδαῖον. Περὶ νέων πραγμάτων δὲν πρόκειται βίβασια. "Άλλον τὸ συγκεντρωτικὸν κι' η τακτικὴ τῆς κριτικῆς του καγούλζουν ἐγδιαφερόντως τὸ θέμα καὶ δίγουν κάποιον συστηματικὸν καθορισμὸν μέσα εἰς τὸ κάρο τῶν ἀτιθέτων καὶ τῶν συγχύσεων. «Οἱ ἀποικίαι, διμετερέοι, διμετερέοι σπλέμπερ, οἱ ἀνιδρώντες κατὰ τῆς τάσεως εἰς τὴν τέχνην, δὲν εὑρίσκουνται μόνον. "Ἐχομεν συντρόφους (σοιαλοδημοκράτες), οἱ δύοτοι διταν ἀρχίζουν νά μιλοῦν περὶ τέχνης, κατὰ τὰ 9/10 παραδέχονται τὴν αὐτήν γράμμην. "Υπάρχουν μεταξὺ αὐτῶν

μερικοί, οἱ δύοτοι ἀποφαίνονται μὲ τὴν μεγαλειτέραν θεικότητα, μὲ τὴν αὐτὴν βεβαιότητα, δύοτοι κι' ἔνας αὐτὸς τεχνοοισιθηματικὸς κατὰ πάσης τάσεως καὶ μάλιστα ἰδιαιτέρως κατὰ σοιαλιστικῆς τάσεως εἰς τὰ δράματα καὶ τὰ φομάτισα!

"Άλλο ἄν θέλωμεν ν' ἀνοίξωμεν μὲ τόσην προθυμίαν εὐθὺν, κι' ἄν είνε δυνατόν, βραχὺν δρόμον ἐπὶ πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν περιοχῶν, τότε είγε παραλόγον γὰ λοιδρούμονεμν τόσον πολὺ καὶ τὰ παζιτεχνικῆς παραγωγῆς. "Άν θελήσωμεν σήμερα γὰ βιάσωμεν τοὺς διληγούντας συγγραφεῖς ποδοπολούς φίμην καὶ τοὺς πολλοὺς ποδοπολούς δὲν δέν ὀπέκτησαν ἀνόμη τοιάντεν γὰ εἰνὲ «ἀντικειμενικοί», «έλευθεροι ἀπὸ τάσιν», καθὼς λένε, τότε διαπράττομεν τὴν ἀκατανόητον πλάνην νά ἀντιλαμβανόμεθα τὴν σοιαλιστικὴν κομμοθεωρίαν ὡς τρελλὸν, περιωρισμένον δόγμα, τὸ δύοτον πρέπει νά μένη μόνον εἰς τὸ καθαρῶς κοινωνικὸν καὶ τίποτε ἄλλο. Τεινοτορθόπως μικραίνεται οὐτῇ η κομμοθεωρία εἰς κατί τοιούτου περιοχής, εἰς ἓνα εἰδός τροχιόδορομον τὸ ἔξαναγκάζομεν νὰ βαδίζῃ μέσα εἰς δίο τροχιὰς, ἄν τύχῃ δὲ καὶ βρῆ ἀπ' αὐτὸς παλορωμένον εἰς τὸ κέρο τὸ καμουφίσκον διὰ τὸ ἄλογα. "Άν πιστεύωμεν εἰς τὸ δίον μαστιτσικού διὰ τὸ ἄλογα. "Άν πιστεύωμεν εἰς τὸ δίον μαστιτσικού, τότε διφελέομεν νὰ παραδεχθῶμεν, διτι δημόνον εἰς τὸ μέλλον θὰ δημιουργήσωμεν μίαν ἰδιαιτέρων καὶ ὑγια τέχνην, μίαν σοιαλιστικὴν τέχνην, ἄλλ' διτι ἀπὸ τώρα πρέπει νά ἐργαζόμεθα δι' αὐτήν. Μόνον δ ὑμνούμενος Θεός τῆς Βίβλου ἐδημιούργησε τὸν ὥρατον κόσμον ἐκ τοῦ διοκλήσου μηδενὸς εἰς ἑξήμερας καὶ πιθανὸν μὲ δικτάωρον ἐργασίαν. "Εκτοτε διγ συνέβη τι τὸ εὐτυχὲς κι' ἡμεῖς ἐπίσης δὲν θὰ δημιουργήσωμεν πράγματα τοῦ μίλλοντος χωρὶς γὰ βάλωμεν λιθαράκι μὲ λιθαράκι τὰς βάσεις. Κατὰ τὴν γνωμήν μου κι' ἄν παρουσιασθῇ ἀκόμη δικτύον τῆς ὑπερβολικῆς «τάσεως» εἰς τὰ ἔργα τῶν σοιαλιστῶν συγγραφέων, αὐτὸν θὰ είνε κάτι πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τὴν ἀξιοθρήτητον, ἀνιστρέψη, κούτιαν καὶ θεόκοντη φιλοτεχνίας.

"Η φιλολογικὴ πραγματικὴ τῆς ημέρας χρησιμεύει πρὸς τέρψιν τῆς κυριαρχούσης τάξεως. Εἰς τὴν θεωρίαν ἐμέμεθα ἐπ' αὐτοῦ σύμφωνοι. "Άλλ' εὐθὺς ὡς θελήσωμεν νὰ διέσωμεν εἰς καρδιστὶ τὴν ὑγια τέχνην γράμμην ἐπὶ συγκεντρώμενης περιττώσεως εἰς μίαν ὀρισμένην χωραν, ἀντεπεξέρχεται συγχρὰ τὸ θεντικὸν αἰσθημα τὸν διοφρογούντων «συντρόφων» τῆς χωρας ταύτης. "Απὸ τὴν παιδικὴν ἡλικιαν ἀκούονταν ὀργισμένα δρόματα, τὰ ἀκόντια ἀκόμα κάθιε μέρα. "Άν εἰπῇ κανεὶς εἰς ἓνα Γάλλον, διτι οἱ φιλολογικοὶ του θεοὶ, τοὺς δύοτον εξυμονῶν ἀδιανότως αἱ ἐφημερίδες του, διτι δι Καπνὸς κι' δι Ροστάρ του εἰτε ἐφήμερα φαινόμενα, τὰ δύοτα θὰ ἐξαφογισθῶν, διταν θὰ ἐπανέλθῃ δι "Άλλευς κομητης, διτι εἴνε ἀδύνατον νὰ σκεφθῇ κανεὶς, διτι η ἀνιδρωτότης θὰ μείνῃ εἰς ἓνα αἰῶνα ἀκόμη εἰς τὸ αὐτὸν παράξενον ἐπίπεδον καὶ ἔτι τὶ παραγόμενα τῆς μόδας τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας ὃ ἀτιθέσον τὸ πολὺ μερικὰ γενεὰς ἀκόμη ἀπένταντι τῆς κομμοθεωρίας τῶν προλεταρίων — ἄν εἰπῇ κανεὶς αὐτὰ εἰς ἓνα Γάλλον «οὐντροφον», τότε λαμβάνει τὸ μέρος τῶν συμπατριωτῶν του καὶ φιλαρεῖ ἐπαναλαμβάνων τὰς φιλοτεχνίας τῶν φιλολογικῶν ἐφημε-

οίδων τεν περὶ «ἀθανατίας». «Ἄν εἰπῇ κανεὶς εἰς ἔνα «Ἄγγλον διὰ δὲ Τέχνῶν τον, δὲ Οὐάλιον τὸν θὰ συμπαρασυνοδον εἰς τὴν λήθην, θὰ τὸν ἰδῇ τὰ χαμορελά.» Αὐτὸν τὴν λήθην κατεῖς εἰς ἔνα Γερμανὸν «σύντιχον», διὰ τὴν ἐλθόντα περιόδον, δύον τὰ δύνατα «Αουσπιμανν, Φούλδα, Λίμπε, Στράτεο», Ιοσφελτ θὰ εἴη τοις κούφιες ἀπηχήσεις, διότι διοι αὐτοὶ κι' ἄλλοι ἀπέμειναν δοῦλοι τῆς μπονιζούσας, ἀντὶ εἰπωμεν εἰς τοὺς «συντρόφους» μας, διὰ δὲ μεγαλοπρεπῆς ποιητῆς Σαλέπη οὐδὲ τὰ σπαθιά του, μαχαίρια του, δολοφονικάς σκηνάς του καὶ βασιλεῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μὲ τὸν ἀγνωμασμόν του τοῦ ἀπολυταρχούσιον δὲν θὰ δύναται τὰ προκαλέση πλέον καρμαλαν συγκίνησιν κι' ἀτελῆτην εἰς ἔνα σκεπτόμενον ἀνθρώπον, κανὲν βαθὺν συναίσθημα, τὸ δόπιον ἀλλος ἀποτελεῖ τὸν ἐκ τῶν προτέρων ὅρον ἐνὸς «καλλιτεχνήματος», — ἀντὶ εἰπῇ κανεὶς εἰς τοὺς φίλους μας, διὰ δὲ Φάοντος μίαν ἡμέραν θὰ εἴη κάτι ἀξιοπερίεργον κι' διε τὸ βασιλεὺς Οἰδίπον τοῦ Σοφοκλέους θὰ κατατήσῃ περιστατικὸν, τὸ δόπιον μᾶς ἀφίνει ψυχρούς, τότε θὰ μᾶς μεμφθον ὡς παραδοξολόγους, θεωρητικοὺς φυλάρους ἢ θ' ἀρκευθον γὰν ὑψώσουν τοὺς ὄμοις καὶ θὰ μακρολογήσουν περὶ τῆς ἀθανασίας τοῦ «Γενικοῦ ἀνθρωπίνου», τὸ δόπιον ἐπέξησε καὶ διετηρήθη ἐπὶ τόσους αἰώνας.

«Ο Σαλέπης εἶναι σήμερα ποιητής τάσεως κατὰ τὴν ἀξιοκαταφρονητούραν σημασιῶν τῆς λέξεως. Εἶναι δὲ ποιητής ἐλέφ Θεον δι' δλους τοὺς ἐλέφ Θεον κυβερνῶτας. Αὐτὸν καρνῶμεν εἰς τὴν ἐποχήν του, εἰς τοὺς λαμπροὺς καιροὺς τῆς βασιλίσσης «Ελισάβετ, τὸν βρέσκομεν γλύκαγαν ἀλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν μας κριούμενος, κατὰ τὸ συγχρόνευς ἀντιλήψεις μας (τὸ αἰσθημά μας τὸ ἀφίνει ψυχρὸν) δυσαρεστούμεθα ὅλι μ' αὐτοὺς τοὺς βασιλικοὺς ἥρωας—ἀπαραλλαχτα δπως μὲ δλους τοὺς «ἥρωας τῆς λεωφόρου τῆς Πίκης τοῦ Βερολίνου (προπάτορες τοῦ Κάιζερ Βίλελμ Β')—οἱ δόποι αὖτε τὰ γαρμάτα εἴον ἀργὰ τὸ βρέσκον στέκονται ἔκει μὲ τὸ χέρι εἰς τὴν λοβὴν τοῦ ἑλφοντος καὶ προκαλοῦν ἡμᾶς τοὺς ἀγάπους μὲν, ἀλλὰ κομμάτια ἴεροντερον μορφωμάτους πολίτας... Παρόμια αἰσθάνομεν ὡς ἐκφύλισμένον ἄπομον, ποθ τοῦ δόπιον δίσκολα κρατῶ τὴν εὐθυμίαν, τὸν σακαράκαν Βαλεντίνον, δια τὸν βλέπων εἰς τὸν Φάοντος» γὰρ καταΐδαι καὶ τὰ ἵδια μεσούμβαλνον δια τὸν βλέπων τὴν Γκρέτκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν φυλακήν. «Ημεῖς δοι αἴσθηματα πλέον τὴν τελειώτητα μᾶς «ἀτιμασθέλετος» γυναικός. Κανεὶς ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ ἔξεστικετο τὴν ἀδελφήν τεν μὲ τὸ σπαθί. «Ημεῖς δὲν ουντράπομεν εἰς τὴν τιμών ἀντεροφήν τοῦ παιδιοῦ.» Εγα παιδί, εἰς γεννήσην ἀπὸ γάμου νόμρουν εἴτε γεγνήσαι τρόδον, εἰνε ἔνα θαυμάσιο δημονόγημα. Ποιός ἀπὸ μᾶς, τῷ δόπιον ἀνοιχθησαν τὸ μότισ, βλέπει μίαν ἔγκυον γυναῖκα ὡς ἔροχον; «Ἐπομένως δι' ποέπειν» ἀποδοκιμάσωμεν ἡμεῖς αὐτὴν τὰσιν τῆς μειανοίας, αἰσχύνης, ἐκδικημένης τιμῆς, ἀπολυτρώσεως διὰ πίστεως καὶ δλα δσα μᾶς παρέχεις τὸ λαϊκότερον μέρος τοῦ «Φάοντος» ἀκόμα εἰς καθαρὰν τὰσιν καὶ προσπάθειαν; Θὰ εὑρίσκους κανεὶς ἀπὸ μᾶς λέξιν μομφῆς κατὰ τοῦ Οἰδίποδος; Λέν δὲ ἀνεκρύμεθα σήμερα κωρίς θυσερελα εἰς τὸ μέσον ἡμῶν τοῦ Οἰδίποδα, δὲν δὲν τὸν ἐσερύμεθα ὡς τέλμον ἀνθρώπον καὶ δὲν θὰ τὸν συγκρινάμεν μὲ τὴν εὐδύνην τοῦ παγκυδιοῦ τῆς συμπτώσεως (περιστατικοῦ); «Ἡ ἡμική, ἡ τάσις αὐτῆς τῆς πρὸ καιροῦ καθείσης ἐποχῆς ἐξηφανισθή δι' ἡμᾶς. Ενριοκύμεθα μὲ τὸ συμπόνεμά μας, μὲ τὴν διαλλακτικότητά μας, μὲ τὴν κοινωνικήν μας ἀνάλυσιν εἰς ἔνα ψηλότερον, ἀνθρωπινώτερον, «λευθεροφρονίστερον» σχέδιον. Τὰ ἔξορχυθέντα μάτια τοῦ Οἰδίποδος, δὲ πέπιος ἔργηντας παιδιά ἐντελῶς ἐν ἀγνοίᾳ του καὶ κωρίλιαν ἔροχην μὲ τὴν μητέρα του, ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς τὸ πολὺ ἔνα πακαιωμένον ωμόβολον καὶ μόλις πως ἔνησην τεν περιβάλλοντος περιβάλλοντος. Καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον

δυνάμενα γὰρ διοιδήσωμεν χιλιάδες δράματα ἢ μᾶλλον ὅλα τὰ ἔως σήμερον γραφέντα δράματα καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ τὸν ἀνεύρωμαν τὰ λέγην μᾶς γέροικης κοσμοθεωρίας καὶ μίαν λίαν ἴσχυρος ἐκφρασμένην τάσιν.

Δέν δίναται τὰ φαντασθῆ κανεὶς κανὲν θεατρικὸν ἔργον, κανὲν μιθιστόρημα χωρὶς τάσιν. Μόνον ποὺ οἱ περισσοτέροι μας δὲν παρατηροῦν τὴν τάσιν, διότι η παλῆτα τάσιν μᾶς ἐδέθη ὡς τὸ μόνον ἀληθές ἡδη μαζὶ μὲ τὸ μητρικὸν γάλα. Αἱ ἔντοια τάσεων περὶ τὸ μῆς, ἀνδρείας, πατρέος, ἀρετῆς, ἔρωτος, οἰκιακῆς ἑστίας κτλ. μᾶς περιτυλίσουν τοινούτοις ὥστε τὰ μὴ δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν διὰ δλαι αὐτοὶ αἱ ἔντοια προσέρχονται ἀπὸ μίαν καθειστεῖσαν τάσιν, προσπάθειαν, προδιαγραμμένον ακοπόν. Τὸ φάροι μένει εἰς τὸν νερό, τὸ οκουλήκηι εἰς τὴν γῆν, ἔνας ἄνθρωπος μὲ «γερόγην συνεδρίου» συνήθισεν εἰς τὴν τάσιν ποὺ τὸν περιβάλλει, εἰς τὴν τάσιν τῆς κοινωνίας γύρω του. Τὸ πᾶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τέχνης πνίγεται εἰς τὴν τάσιν. ⁽¹⁾ Αὐτὸς δημιογράφεις, δὲ γράφων λαμπρόδημον ἀρεθού περὶ τῆς καταστρεφέσης τὴν τέχνην σοσιαλιστικῆς τάσεως, ἀπέμεινε τεν πολὺ δὲν εἰς τὴν συνήθη, τὴν εὐχρηστον τάσιν τοῦ περιβάλλοντος ποὺ ἀνετρέψῃ.

Τὸ παράξενον ἡ τὸ ἀποδοκιμάζον ἡ τὸ ἐμποδιστικὸν τῆς τέας τάσεως τοῦ φαίνεται ὡς σφαλερά προσμάξις, μὴ ἐπιτερπόμεγη προπαγάνδα. Τί θέλει αὐτὸς ἐκεὶ κι' ἀνακατεύεται εἰς περάγματα, τὰ δόπια μον μὲ συνήθισε νὰ τὰ βλέπων ὡς ἀτράπαχτα, αἰώνια, ἀναλοικῶτα, μὴ μεταβαλλόμενα; «Ἐκπλήσσεται, ἀγανακτεῖ, γελᾷ, εἰρωνεύεται, ἐπικαλεῖται τὸ παρελθόν, τὴν τάσιν του, τὴν τέσσιν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ εἴη εἰδύνατον νὰ ἰδῃ, δύστι εἴη πνιγμένος ἀπὸ τὴν δικήν του τάσιν, τοῦ τὴν ἐβύναξεν ἡ δλη κοινωνική του παράδοση.» Απόμιν μεταξὺ τῶν σοσιαλιστῶν εὐόλονται διόλων «σύντροφοι» πολλοί, εἰς τοὺς δοποὺς δὲν τοῦς ἔρεος ἡκούεις τέχνην, ἡ σοσιαλιστική φωτὴ τοὺς φαίνεται αἱ αἰσθητικὸν φάλτο.

Βλέποντας τὸν Σαλέπη η τὸν Σίλλερ η τὸν Λέσσιγγη η τὸν «Εμπελ η ἔνα γεωτεριστὴν ευγγραφέα, δστις ἐξασκετ τὴν τέχνην διὰ τὴν τέχνην» καὶ παραδέχοντα ώς τυφλὸς περὶ τὸ χρώματα τὸ χρῶμα τοῦ ποιητοῦ, δύστι—κ' ἐδὲ προσέξωμεν πολὺ—η τέσσις τοῖτων δὲν μᾶς κάρει πιὰ καρμαλαν ἐκπλήξει, δὲν μᾶς ξενίζει ἀκριβῶ; εἰεκα τῆς συνηθείας μὲ τὴν τέχνην.

Καὶ οἱ ποιηταὶ ἐκεῖνοι, οἱ δόποινι, οἱ δόποινι στυμμοφοῖται πρὸς τὴν τακτική, τὴν συνειθυμένην, τὴν παραδεδεγμένην τάσιν λέγονται «σωστοὶ τεχνίται», ισόροποι—οἱ δόποι δημιουργοῦν μὲ τὴν δικήν μας ἀντίληψην, μὲ τὴν δικήν μας τάσιν, διότι ἀλλοῖς δὲν μποροῦν τὰ κάμουν, ἀφοῦ η σοσιαλιστική τάσις δηγιτε μέρος τῆς ζωῆς των, καθοδίζονται μετὰ τοὺς ἀστοὺς «σωστοὺς τεχνίταις» ως «ποιηταὶ τάσεως», προσπαθίας. Νομίζω πῶς δὲ σκεπτόμενος ἀνθρωπός πρέπει γ' ἀρχήση γὰρ προσέχῃ καλλίτερα. Τὴν τάσιν κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὴν ἀποφύγῃ. «Εκεῖνοι ποὺ μέμφονται τοὺς ἀλλοὺς πῶς γράφοντας «μὲ τάσιν», δὲν βλέπονται, διὰ τοὺς διότις εἰνε βουτηρήσιοι εἰς τὴν πλέον σκωφασμένην τάσιν. Η τάσις είναι μία ἀνάγκη. Χωρὶς σοσιαλιστικήν τάσιν δὲν φθάσωμεν εἰς κομμάτια σοσιαλιστικήν τέχνην. Κι' ἀν δὲν μποροῦμεν νὰ φθάσωμεν εἰς σοσιαλιστικήν τέχνην, τότε η σοσιαλιστική μας κοσμοθεωρία είνε κάτι τοις χωρίς ψυχή.

Γράφει λοιπὸν κανεὶς εἰς τὸν κόσμον χωρὶς τάσιν; «Αλλ' ἐπορεύθη καὶ ἀνθρωπός περὶ τὸν ποιητή ποτε τε περιστρέψῃς τάσιν; Εύκολός ως δυνάμεθα τὰ τὸ αργηθῶμεν τρόπον, ἀφίνομεθα κυρίως, διὰ δὲν εἴτε παρατηροῦμεν τοῦ περιβάλλοντος.» Εγα βῆμα καὶ ἀνεβήκαμεν εἰς τὰ σύγνεφα, ἐπέσαμεν εἰς τὴν οὐτοποιαν.